

СВЕТО ПРИЧАСТИЕ – „ЗА ИЗЦЕЛЕНИЕ НА ДУШАТА И ТЯЛОТО“ ИЛИ „ЗА СЪД И ОСЪЖДАНЕ“?

Въз основа на всичко гореизложено се налага само едно заключение: християнинът може да се зарази навсякъде, дори в Божия храм, ако е разпространена някаква инфекция, и по различни начини, но никога и по никакъв начин от Светото Причастие. С това не превръщаме осветените евхаристийни Дарове в предмет, в нещо отделно и независимо от цялостното съборно литургично чинодействие, а още по-малко в магически, вълшебен предмет, който действа ех опеге опегато, насилствено и автоматично, без никакво наше свободно и доброволно участие чрез вяра, любов, благодарност и аскетизъм. Тази наша констатация неизбежно ни води до следния факт: Светото Причастие е Хлябът на живота, Чашата на благословението и Лекарството на безсмъртието, при условие че пристъпваме към него „със страх Божий, вяра и любов“, а не по начин, противоречащ на тези изрази на нашето смирено приемане на Дара на даровете. Вярно е, че Свети Иринеи Лионски сбито е казал самата истина, че нашата вяра е в съответствие с Евхаристията и че тя не съществува без евхаристийния живот, но не бива да пренебрегваме втората част от неговото твърдение, според което Евхаристията е в съответствие с нашата вяра, което означава, че пълната и истинска вяра не е индивидуално вярване, а вярата на Христовата Църква, православната християнска вяра – *conditio sine qua* поп за участие в евхаристийното събитие и преживяване. Истинската вяра, разбира се, не е мъртва, абстрактна, безжизнена вяра – и демоните, в края на край-

щата, вярват, но треперят пред Христос (виж Яков 2:19), въпреки че знаят, че Той е Светият Божий (Лука 4:34) и Син Божий (Матей 8:29; срв. Марко 5:7) – а жива, конкретна, действена вяра, „чисто и непорочно благочестие пред Бога и Отца“ (Яков 1:27), чийто връх е любовта, най-голямата от всички добродетели и събирателното име за всички добродетели (виж 1 Коринтяни 13:13).

Без такава вяра и без молитвеното настроение, което произтича от нея, не си струва да се пристъпва към Светото Причастие, защото в такъв случай то не само че няма да донесе прошка на греховете и изцеление на душата и тялото, но ще донесе и *съд и осъждане*, което е фраза, едновременно присъстваща почти навсякъде, където срещаме фразата „за изцеление на душата и тялото“. Това непременно повдига въпроса: как Причастието с един и същ Христос може да донесе изцеление и спасение на едни, а съд или осъждане на други? Вече дадохме отговор на първата част на въпроса (християнинът пристъпва към Причастието с жива и действена вяра в Христос и особено в Неговото присъствие и действие чрез Светото Причастие), докато на втората част на въпроса намираме само един отговор: човек пристъпва към светата чаша без истинска вяра в Христос, присъстващ и действен в Светата Евхаристия, а подхожда към него формално, механично, без да знае какво всъщност прави, защото „така трябва да прави“ и „така са правили дядо ми и баба ми“. Както правилно подчертава г-н Кръсто Станишич, богослов от Подгорица, „онова, което е осветено и преобразено от божествената благодат, каквото е Светото Причастие, Тялото и Кръвта Христови, е лишено от своите лечебни и освещаващи свойства и е сведено до част от фолклорните традиционни ритуали“. В тази перспектива, добавя той, „мо-

литвата вече не е реално средство за спасение и призоваване на божествената благодат, а още по-малко оръжие в борбата срещу злото“, а се превръща в „литературен жанр, социална проява или, в най-добрия случай, един от методите на психотерапията“.

С други думи, Евхаристията, или Светото Тайнство на Причастието, представлява, както всичко останало в Църквата или, по-добре казано, повече от всичко друго в Църквата, богочовешка реалност: от една страна, Бог, чрез Христос и в Светия Дух, безусловно (*безплатно*, според съвременната потребителска терминология) ни предлага и дава Самия Себе Си, пълнотата на Своята любов и благодат, а от друга страна, ние реагираме или като възприемчиви, или като невъзприемчиви към Неговия безценен дар. Или литургично, евхаристийно, благодарим на Господа за всичко, от призова от небитието в битието до гражданството в бъдещото Царство Божие *още тук и сега*, или, подобно на Иван Карамазов у духовния гигант Достоевски, „връщаме на Бога входния билет“ и отказваме да влезем в Неговото Царство. Този втори избор, по-скоро антиатеистичен, отколкото атеистичен, не означава вече, че „с вяра ходим, а не с виждане“ (2 Кор. 5:7; сравни Рим. 1:17; Гал. 3:11 и Евр. 10:38) и че вярата е „твърда увереност в онова, на което се надяваме“ (Евр. 11:1). Но, отново според Достоевски, където няма вяра в Бога, всичко е позволено, няма повече морал, няма повече bliжен, остава само самообожественото „аз“. Вместо добри дела и добродетели (виж Мат. 5:16; срв. Йоан 6:28; Деян. 9:36 и 26:20; Рим. 2:3-11; 13:3; 2 Кор. 9:8; Еф. 2:10; Филип. 4:8; Кол. 1:9-10; 1 Тим. 2:9-10; 5:9-10 и 25; 6:18; Тит 2:14; 3:8 и 14; Евр. 10:24; 13:21; Як. 1:2-4; 14-22; 1 Петр. 2:12; 2 Петр. 1:3-9 и Откр. 14:13) на сцената на нашия живот и на цялата исто-

рия на света, излизат „безплодните дела на тъмнината“ (Еф. 5:11; срв. Рим. 13:12), „делата... лоши“ (Йоан 7:7), „беззаконните дела“ (II Петрово 2:8). Ако обобщим всичко казано и го приложим към основната ни тема, ще кажем, че Светата Евхаристия и Светото Причастие винаги предполагат две измерения – божествено, *благодатно* и човешко, *подвижническо* или *етично-аскетично*. Ако и двете са представени, ние се причастяваме за спасение и изцеление, а ако последното отсъства, причастяваме се за съд и осъждане, а не за здраве и спасение на душата и тялото. Това ни е предадено най-красноречиво от свети апостол Павел, когато пише: „И така, който яде тоя хляб или пие чашата Господня недостойно, виновен ще бъде спрямо тялото и кръвта Господня. Но нека човек да изпитва себе си, и тогава да яде от хляба и да пие от чашата. Защото, който яде и пие недостойно, той яде и пие своето осъждане, понеже не различава тялото Господне. Затова между вас има много немощни и болни, а и умират доста.“ (1 Кор. 11:27-30). Следователно, за последователните християни, към които освен подвижниците спадат и искрено каещите се, Светото Причастие е Лекарство на безсмъртието, а за останалите, недостойните и непокаялите се, то не е, но не от само себе си, а защото предпочитат болестта пред здравето, погибелта пред спасението, смъртта пред живота.

За да разберем това по-добре, ще цитираме евангелието, където се споменава как Господ Христос веднъж „изцери мнозина, които страдаха от разни болести“ (Мк 1:34). Свети Теофилакт Охридски обяснява в своя коментар: „Той не изцери *всички* доведени – защото някои бяха невярващи и не бяха изцерени поради неверието си – а изцери *мнозина*, тоест онези, които имаха вяра“. При друг случай, „като дойде в отечеството Си“, Той „не

извърши там много чудеса поради неверието им“ (Мат. 13:54 и 58). Това означава: като Богочовек, като Всемогъщ Господ, Той *е можел* да извърши там много чудеса, дори безброй чудеса, но не ги извършва не защото *не иска и не желае* това, а защото е създал човека, живата икона на Своя Образ, свободен и затова не иска и не желае да му налага Себе Си, Своята любов и Своего спасение насила. По подобен начин светият апостол Павел пише, че Бог не е позволил на „непокорните“ да влязат в Обетованата земя, „в Неговата почивка“ и то изключително „поради неверие“ (Евр. 3:18-19).

Трябва обаче да се подчертае също, че нашият Господ е толкова човеколюбив, че толкова силно иска „да се спасят всички човеци“ (1 Тим. 2:4), че дори слабата вяра, минималната вяра, вярата не по-голяма от „синапено зърно“ (Мат. 17:20 и Лука 17:6), „най-малкото от всички семена“ (Мат. 13:32 и Мк 4:31), Той не пренебрегва, нито презира. Напротив! Малката вяра в очите на Спасителя е нещо качествено различно от неверието: неверието е отхвърляне, *непослушание* у апостол Павел, „връщане на билета“ на Бога у Достоевски, а малката вяра е незрялост за вярата, но и копнеж за нея, дори, сякаш парадоксално, и път към нея. Затова Той критикува малката вяра, но не я отъждествява с неверието. Така например, в ненадминатата Си Проповед на планината, Той нарича Своите слушатели малOVERCI (Мат. 6:30 и Лука 12:28), но не прекъсва проповедта Си към тях. По време на буря на Тивериадското (Генисаретското, Галилейското) езеро, Христос се обръща към смъртно ужасените апостоли с укорителен въпрос: „Защо сте толкова страхливи, малOVERCI?“ (Мат. 8:26), но едновременно с това ги спасява, като напълно успокоява бурята. По време на подобна буря, след като преди това е

дал на светия апостол Петър свръхестествената способност, подобно на Него, да ходи по вода – а след това, когато апостолът премества погледа си от Христос към бурните вълни и осъзнава ледените и тъмни дълбини под тях, започва да потъва – Той с любов го укорява с думите: „Маловерецо, защо се усъмни?“ (Мат. 14:31), но преди това протяга ръка и спасява живота му. Христос, освен това, веднъж нарича всичките Си най-близки ученици, апосто-лите, маловерци (Мат. 16:8). Значи, ако и те са маловерци, какво тогава сме всички ние, започвайки с автора на тези редове? Най-трогателният пример за човеколюбивото снизхождение на Христос към слаб човек със слаба вяра е, разбира се, следното събитие. Нещастен баща довежда при Него сина си, обладан от нечист дух, с молба да го изцери. Отначало Господ реагира сурово, почти безмилостно, с думите: „О, роде неверен, докога ще бъда с вас? Докога ще ви търпя?“ Но веднага след това казва: „Доведете го при мен!“ Отчаяният родител извиква към Христос: „...ако можеш нещо, смили се над нас и ни помогни!“ Господ отговаря: „Ако можеш да повярваш, всичко е възможно за вярващия.“ При това бащата на измъчваното дете, облян в сълзи, изрича публично признание, което е уникално по своята искреност и изумително по своето смирение. „Вярвам, Господи! Помогни на неверието ми!“ (Мк 9:17-24; подчертаването наше).

Какво виждаме в това описание на едно от чудотворните изцеления, които Христос извършва? Първо, че Той над Своята справедливост поставя Своята любов, тоест, че при Него справедливостта и любовта, за разлика от нашата човешка реалност, са двуединна реалност, два божествени атрибута, които се проникват взаимно (антитеза: „О, роде неверен...“ - „Доведете го!...“). Второ, че тра-

гичният родител насочва към Христос последния лъч надежда, основан на двуединната реалност на неверието, което копнее за вяра, и вярата, която все още е заразена с неверие („Вярвам, Господи! Помогни на неверието ми!“), докато Той, макар че е Единственият Лечител, приписва изцелението на вярата на човека, а не на Себе Си („Ако можеш да повярваш...“), показвайки, както и винаги и във всичко, безкрайно смирение, снизхождение, кенозис, заради нас и заради нашето спасение. Нещо повече, неговата кенотична любов стига дотам, че дори без проява на каквато и да е вяра от страна на болния, единствено въз основа на вярата на другите в Христос като Лечител и Избавител, Той го изцелява: така, когато четирима мъже донесат при Христос неподвижен, парализиран човек, тогава „...Като видя *вярата* им (подчертаването наше), Исус каза на разслабения: чедо, прощават ти се греховете. (...) тебе казвам: стани, вземи си одъра и върви у дома си“ (Мк 2:1-12).

Всички тези факти от историята на спасението са валидни и в евхаристийния контекст: Светото Причастие винаги е източник на здраве и всяко друго благо за онези, които пристъпват към него „със страх Божий, вяра и любов“, но не и за онези, които по навик и формално, пристъпват към него недостойно, като израз на народна традиция или своеобразно културно-художествено събитие, без вяра в реалното и спасително присъствие на Богочовека Христос *под формата на хляб и вино*. За щастие, такива хора са малко на брой и стават все по-малко, и както видяхме, някои от тях се преобразяват духовно и стъпват на пътя на вярата. По-голямата част от новопоявилите се самопровъзгласили се критици на практиката и начина на причастие на верните в Православната църква – от

редиците на „професията“ и „разследващата журналистика“ – са хора, които не само че не се причастяват, но и нямат връзка с Църквата. Те се занимават с въпроса за самото причастие (чест на изключенията!) по една единствена причина – защото не признават никакви „човешки права“ и граждански свободи за християните, дори правото на вяра и да я практикуват според собствения си свободен избор и съвест. Те са подкрепяни, за съжаление, вероятно без да знаят какво правят, от някои лъже-богослови, застъпници на идеята за „реформи църковни“, както би казал отдавна починалият архимандрит Петроний Търбоевич.